

# DYB HVILE OG DYNAMISK LIV

Bjergprædikenen  
læst langsomt

Jens Ole Christensen

Jens Ole Christensen

Dyb hvile  
og dynamisk liv  
Bjergprædikenen  
læst langsomt

*»Alle Bjergprædikenens ord  
er talt af den frelser, som  
ikke vil frelse os uden om  
Bjergprædikenens bud, men  
frelse os til at ville dem ...«*

Carl Skovgaard-Petersen, domprovst, 1936



# Indhold

- 9 **Stolte og forlegne!**
- 13 **Scenen er sat! (Matt 5,1-2 og 7,28-29)**
- 19 **Streger til et portræt af de kristne (Matt 5,3-12)**
  - 24 Første saligprisning: »Salige er de fattige i ånden ...«
  - 27 Anden saligprisning: »Salige er de, som sørger ...«
  - 30 Tredje saligprisning: »Salige er de sagtmodige ...«
  - 35 Fjerde saligprisning: »Salige er de, som hungrer og tørster ...«
  - 40 Femte saligprisning: »Salige er de barmhjertige ...«
  - 44 Sjette saligprisning: »Salige er de rene af hjertet ...«
  - 49 Syvende saligprisning: »Salige er de, som stifter fred ...«
  - 53 Ottende saligprisning: »Salige er de, som forfølges ...«
  
- 61 **Mellemspil I**
- 63 **De kristnes indflydelse i verden (Matt 5,13-16)**
- 71 **Et åbent liv i gode gerninger (Matt 5,17-48)**
  - 71 Jesus, de kristne og loven (Matt 5,17-20)
  
- 79 **Mellemspil II**
  - 81 Drab i handling, ord og holdning (Matt 5,21-26)
  - 87 Utugt i handling og sind (Matt 5,27-30)
  - 92 Skilsmisse og nyt ægteskab (Matt 5,31-32)
  - 96 De dyrebare ord (Matt 5,33-37)
  - 101 Gavnild gengældelse (Matt 5,38-42)
  - 108 Proaktiv kærlighed til fjender (Matt 5,43-48)
  - 113 Nogle afsluttende betragtninger

- 117 Mellemspil III (Matt 6,1)**
- 123 Et skjult liv med Gud (6,2-18)**
- 123 Gavmildhed (Matt 6,2-4)
- 126 Bøn (Matt 6,5-8)
- 131 Mellemspil IV**
- 132 Fadervor (Matt 6,9-13)
- 141 Et udråbstegn efter »tilgivelse« (Matt 6,14-15)
- 145 Faste (Matt 6,16-17)
- 149 De mange bekymringer og den ene (Matt 6,19-34)**
- 150 To typer skatte (Matt 6,19-21)
- 154 To lys (Matt 6,22-23)
- 156 To herrer (Matt 6,24)
- 158 Tre gode grunde til ikke at bekymre sig (Matt 6,25-32 og 34)
- 162 Én bekymring (Matt 6,33)
- 165 Om at leve ikke-fordømmende (Matt 7,1-12)**
- 165 Døm ikke ... (Matt 7,1-5)
- 170 ... men sæt grænser (Matt 7,6)
- 172 Bøn igen, igen ... (Matt 7,7-11)
- 174 Storsind (Matt 7,12)
- 179 Afslutning: Om at vælge (Matt 7,13-27)**
- 180 To veje (Matt 7,13-14)
- 183 To træer (Matt 7,15-23)
- 189 Slutspil**
- 190 To huse (Matt 7,24-27)
- 193 Efterskrift og tak**
- 195 Litteratur og inspirationskilder**
- 197 Om forfatteren**

# Stolte og forlegne!

I den kristne kirke har vi et mærkeligt dobbelt forhold til Jesu bjergprædiken.

Vi er stolte over, at netop vores Herre sagde disse berømte ord. Mange af dem er indgået i sproget – både det kirkelige og det almene – fordi de rammer en nerve. Og fordi de rummer billeder, som sætter sig i os, så vi aldrig glemmer dem. Man kan bare tænke på ordene om splinten i min brors øje og bjælken i mit eget (Matt 7,3). Vi ser det barokke for os og føler os afsløret.

Men samtidig ved vi ikke rigtig, hvad vi skal stille op med dem. Det er, som om Bjergprædikenen både fascinerer og frastøder.

Mener han virkelig den prædiken alvorligt, og hvordan skal den praktiseres?

Kan noget samfund fungere, hvis vi for eksempel lever efter ordene om at vende den anden kind til?

Er det ikke over evne?

Hvilken normalt fungerende mand kan bruge ordene om ikke at kaste et lystent blik på en anden mands hustru til andet end at producere dårlig samvittighed? Og hvordan praktiseres det i et samfund, hvor grænsen mellem porno og ikke-porno bliver stadig mere flydende.

Bryder økonomien ikke sammen, hvis vi praktiserer Bjergprædikens ord om det ubekymrede liv?

Og så videre ...

Denne forlegenhed formulerer John Stott i indledningen til sin bog om Bjergprædikenen med disse syrlige ord: »Bjergprædikenen er formodentlig den mest kendte del af Jesu lære. Samtidig er den for-

modentlig den del, som er dårligst forstået og i hvert fald den del, som adlydes mindst.«<sup>1</sup>

Mængden af tolkningsmodeller i kirkens historie er næsten endeløs. Og en række af disse tolkningsmodeller ligner overspringshandling

Lad det være sagt med det samme:

**Den, der vil arbejde med de videnskabelige diskussioner om Bjergprædikenen, skal læse en anden bog end denne!**

linger, altså forsøg på at komme uden om teksten.

Jeg springer det problem over og vil nøjes med en enkel trosbekendelse: Jeg er overbevist om, at Jesus mente det, han sagde, og at han udfordrer os til at praktisere det. I vores tid og på vores sted. Alt andet ville rammes af den dom for »hykleri«, som også er et tema i Bjergprædikenen.

Derfor må Bjergprædikenen læses på nye tider og steder og overvejes op mod nye udfordringer.

Måske er der sider af Bjergprædikenen, vi har mere brug for at praktisere i dag end tidligere, ligesom der kan være temaer, der – for en tid – træder i baggrunden. I det individuelle liv og i fællesskaberne. Undervejs vil jeg vove det ene øje (!) og give bud på dette. Men samtidig er det vigtigt for mig, at I – mine læsere – ikke bindes til mine konkretiseringer og eksemplificeringer. Det kan nemlig blive både for meget og for lidt: For lidt, hvis man tror, at man har opfyldt Jesu ord, bare man har forholdt sig til mine eksempler, og for meget hvis mine eksempler læses som en forlængelse af Jesu autoritet.

Men jeg afviser hermed også en forståelse, som i hvert fald i en periode var almindelig i lutherske vækkelsesmiljøer: Nemlig at læse de skarpeste afsnit af Bjergprædikenen som det vi i teologien kalder »lovens anden brug«. Det vil sige alene som en forkyndelse af, hvorfor vi har brug for Jesus og syndernes forladelse i ham.

Den dimension er også til stede i teksten, men Jesus sagde det først og fremmest, fordi han ville have os til at gøre det: »Du har givet dine forordninger, de skal nøje overholdes.«<sup>2</sup> Hvis vi ikke holder fast i det,

1 John Stott, *Essential Living*, IVP 1978, s. 15.

2 Sl 119,4.



kommer hverken Bjergprædikenen eller andre bibelske udfordringer til at gøre noget som helst frugtbart ved os.

Med det afsæt vil vi gå til teksten.



# Scenen er sat (Matt 5,1-2 og 7,28-29)

Det er ikke ligegyldigt, hvor en tale bliver holdt, eller hvem der er publikum. Tiden og stedet præger både det, der bliver sagt, og hvordan det bliver hørt:

Da Jesus så skarerne, gik han op på bjerget og satte sig, og hans disciple kom hen til ham. Og han tog til orde og lærte dem (Matt 5,1-2).

Jesus trak sig tilbage fra offentligheden – skarerne – og underviste sine disciple.

Bjergprædikenen er dermed ikke en evangeliserende tale. Den handler ikke om, hvordan man bliver kristen. Den handler om, hvordan livet som kristen er. Det ses faktisk også af sprogbrugen talen igennem. Gud omtales som jeres/din/vores »fader«. <sup>3</sup> Dette er en tale til børnene om deres vilkår i fars hus.

Det er en usædvanlig sprogbrug i jødisk sammenhæng. Jødedommen kan til nød tale om Gud som far til Israel som kollektiv. Men som personligt relationsord om forholdet til ham, der er så ophøjet, at hans navn end ikke må siges, er det for intimt. I den kristne kirke bliver »far« derimod hurtigt en fast formular om de enkelte kristnes relation til ham, der er universets midtpunkt. For øvrigt også med afsæt i Bjergprædikenen: »Vor Fader, du som er i himlene ...«

Når Bjergprædikenen undertiden er blevet læst som en præstationsorienteret udgave af kristendommen – i modsætning til for eksempel Paulus' betoning af retfærdigheden af tro uden gerninger – så er en

3 Matt 5,16.48; 6,9.15.19.26.32; 7,11.

væsentlig årsag, at man ikke har gjort sig situationen klart: Det er de allerede-kristne – disciplene – der tales til. Ikke de endnu-ikke-kristne. Hvad der fremgår tydeligt af både sceneriet og ordvalget i talen.

På den baggrund kommer versene lige efter Bjergprædikenen som lidt af en overraskelse:

Da Jesus var færdig med denne tale, var skarerne slået af forundring over hans lære; for han underviste dem som en, der har myndighed, og ikke som deres skriftkloge (Matt 7,28-29).

Det er jo nærliggende at læse det som en selvmodsigelse: Han trak sig bort fra skarerne ... og skarerne blev forundret over hans tale.

Men denne nærliggende konklusion er nu at undervurdere Matthæus.

Modsætningen mellem Matt 5,1 og 7,28 er derimod ét blandt flere eksempler på, at Jesu planlægning bryder sammen (jf. de gange, hvor han trækker sig bort for at bede i ensomhed, hvorefter han alligevel bliver sat i arbejde af de sultne eller syge<sup>4</sup>). Der ligger for øvrigt en sær baglæns trøst for os i den iagttagelse, at den syndfri Jesus også oplevede disse planlægnings- og kalenderkoks. Vi er i godt selskab! Forløbet har formodentlig været sådan, at mens han taler, siver folk langsomt til og hører større eller mindre dele af talen. Og bliver forundret, ramt af det, han siger.

Altså: Selv om talen har disciplene som målgruppe, lader den sig høre af skarerne. Og giver faktisk skarerne ekstra sult efter at lære ham at kende.

Betydningen af denne »selvmodsigelse« i teksten skal ikke undervurderes.

4 Mark 6,31-44; 7,24-30.

Den har i hvert fald to vigtige konsekvenser:

- Jesus – og efter ham den kristne kirke – har ikke en hemmelig undervisning alene for disciplene. Han har en undervisning, der har disciplene som målgruppe, javel; men den lader sig altid høre af andre. Kristendommen er ingen indivielsesreligion, og den har følgelig heller ingen skjulte dagsordner. Den har ganske vist en dybde, som et menneske kun gradvist kommer ind i, og der er erfaringer i troens liv, som den, der er udenfor, kun vanskeligt kan fornemme. Men dens forkyndelse hører altid hjemme på markedspladsen. I fuld offentlighed. Dette er en vigtig påmindelse til kristne i det senmoderne – og stærkt sekulariserede – Skandinavien: Undertiden hører man folk sige om bestemte temaer, at dem bør vi holde for os selv og kun tale om i menigheden. Især når man nærmer sig kontroversielle temaer om etik eller gudsbil- lede, kan argumentet høres og til tider i en meget from formulering: »Det kan jo kun forstås af det genfødte menneske.«

Der er flere nødvendige kommentarer til den holdning: Dels er den i det moderne mediasamfund blevet stadig mere umulig. Den gode gamle etiske regel om, at man ikke skal sige noget i ét rum, som ikke kan høres i andre rum, har fået en ny aktualitet, fordi det også er blevet mere og mere umuligt at skel- ne mellem rummene. Mobiltelefoner, nettet og en sulten medie- verden har gjort, at religiøse og politiske ledes ord, der kun var beregnet for vennerne, spreder sig alle mulige andre steder. Til forargelse og/eller morskab.

Dels har den holdning aldrig været god kristen skik. Det viser sceneriet omkring Bjergprædikenen, og det er en vigtig øvelse for os, der taler i den kristne menighed, at tale om alle emner – også de mest »farlige« – så det kan høres af alle. Jeg taler ikke for selv- censur – det er nærmest umuligt med Bjergprædikenen liggende opslået på bordet – men for kommunikation i en tydelighed, et sprog og en balance, som jeg kan tåle at se refereret på TV2's hjemmeside.

- Bjergprædikenen er et indblik i de kristnes virkelighed og rent ud sagt ikke særlig berøringsangst over for det kristne livs smerter og omkostninger. Sært nok kan netop det indblik blive en nysgerrighedsskaber for dem udenfor. Den i en del miljøer populære grænse mellem evangeliserende forkyndelse og menighedsforkyndelse nuanceres i det mindste. Det er fristende i lyset af Bjergprædikenens virkning at konkludere: Tal til de kristne på ligefremt sprog – og vær i den tale tydelig om gevinster og omkostninger ved det kristne liv – og du vil opleve at få de sekulariserede i tale. Kan man forestille sig, at vi ligefrem modarbejder vores egen evangeliserende hensigt ved i visse situationer at være så knaldhamrende evangeliserende?

Sognepræst Jørgen Sejergaard – der arbejder i Kokkedal, et område uden den store kirkelige tradition – har fortalt mig, at han gang på gang har oplevet, at netop afsnit fra Bjergprædikenen var gode trædesten for at sekulariserede danskere kunne nærme sig Jesus. For her er ikke helbredelser og dødeopvækkelser og bespisninger af 5000 sultne. Bjergprædikenen er på mange måder mirakelfrit område, så her kan man høre Jesu spørgsmål og svar og gemme de andre temaer, til man er parat til dem.

Vi skal ikke overdrive skarernes reaktion den dag. De omvendte sig ikke, men de undrede sig. Og det er i sandhed en god begyndelse. Men strukturen i deres undren er værd at hæfte sig ved, fordi den er karakteristisk for den første generations møder med Jesus. De mødte ham som et almindeligt menneske – barn, mand, rabbi, korsfæstet forbryder – og begyndte gradvis at undre sig over, at han sprængte billedet af det almindelige. De havde ikke lige set det komme: »... han underviste dem som en, der har myndighed, og ikke som deres skriftkloge.« Og langsomt begyndte nogle at spørge, om han mon skulle være Messias eller at aflægge en klodset bekendelse: »Sandelig han er Guds søn ...«<sup>5</sup>

For os, der hører hjemme i den kristne menighed – og for nogles vedkommende er opvokset i praktiserende kristne hjem – lugter navnet Jesus langt væk af religion. Og vi kommer straks til at tænke på de

5 Mark 15,39.

centrale frelsesbegivenheder – kors og opstandelse – som det, der skal forkyndes om Jesus. Vi kan måske komme til at stille for store krav og ikke give mennesker lov til at nærme sig Jesus – og andre dele af det bibelske budskab – langsomt og prøvende. Måske skal de have lov til at beskæftige sig et godt stykke tid med det perifere og »forkerte«, før de kan nærme sig det centrale og vigtige. Eller have lov til at møde kristendommen baglæns: først det kristne liv og så det kristne evangelium. Det var i hvert fald tilsyneladende det, skarerne gjorde den dag ved Genesaret Sø.

Kirkefaderen Augustin fortæller om sin egen omvendelse, at han mødte biskop Ambrosius i Milano og i første omgang faktisk kun blev optaget af den dygtige taler. Først meget langsomt begyndte Augustin at interessere sig for indholdet i Ambrosius' prædikener ...<sup>6</sup>

Man kan få samme følelse, når det gælder skaren, der hørte Bjergprædikenen.

Der er detaljer i den bibelske tekst, som man kan være i tvivl om, er tilfældige eller indeholder en vigtig meddelelse. Derfor bør bibeludlæggeren undertiden sige »måske«.

Altså: Måske er det ikke en tilfældighed, at Jesus holdt denne tale på et bjerg. Moses besteg et bjerg for at få pagtens tavler og Israels lov;<sup>7</sup> nu taler den nye pagts lovgiver fra et bjerg. Især fra Matt 5,21 bliver det tydeligt, at nu tager Jesus den guddommelige lovgivers myndighed på sig og udtaler sig som den egentlige lovgiver.

6 Augustin, *Bekendelser*, Rosinante, 2000, s 44.

7 2 Mos 19,20.